

Suđenja za ratne zločine u Hrvatskoj

Papir za Okrugli sto u Zagrebu 26.03.2008.

Darko Balać, istraživač/analitičar FHP-a, član Regionalnog tima za praćenje nacionalnih suđenja za ratne zločine

Ja sam član Regionalnog tima za praćenje suđenja za ratne zločine pred nacionalnim sudovima, koji su formirale Documenta, Centara za mir, nenasilje i ljudska prava, Fond za humanitarno pravo iz Srbije i Istraživačko-dokumentacioni centar iz BiH. Prvo što bih izdvojio u pogledu suđenja za ratne zločine u Hrvatskoj to je da ne postoji organizaciona specijalizacija državnih organa koji postupaju u ovim predmetima te se tako krivični postupci za ratne zločine vode u županijskim sudovima širom Hrvatske (Zagrebu, Vukovaru, Varaždinu, Karlovcu, Osijeku, Splitu, Rijeci, Zadru, Bjelovaru, Sisku, Šibeniku, Gospiću i Požegi). Na taj način se dešava da se sudi i u sredinama koje su bile neposredno pogođene ratnim stradanjima što dovodi u pitanje objektivnost postupajućih organa, pre svega tužilaštava. Disperzija ovih krivičnih predmeta na brojne sudove i sudije ima za posledicu deficit logistike i stručnosti da se postupa u ovako složenim pravnim stvarima, kao i niži prag tolerancije pravosudnih organa na uticaj javnog mnjenja, lokalne vlasti i drugih ometajućih faktora. Očigledan primer toga jeste *slučaj Koranski most*, gde je do takvog uticaja došlo, ali i *slučajevi Selotejp i Garaža* gde je ta opasnost prepoznata, te je izvršeno prenošenje mesne nadležnosti suda. U suštini bi trebalo dosledno sprovesti Zakon o primeni Statuta Međunarodnog kaznenog suda o progonu za kaznena djela protiv međunarodnog ratnog i humanitarnog prava, koji predviđa vođenje ovih postupaka u četiri najveća županijska suda (u Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku), jer bi se time stvorile veće garancije za vođenje zakonitih postupaka koji obezbeđuju pravdu i za optužene i za žrtve.

Moj utisak je da nadležni državni organi ne čine dovoljno napora da ukažu javnosti na potrebu razdvajanja zasluga koje su optuženici [hrvatske nacionalnosti] imali u ratu od zločina za koje su okrivljeni. Takvo stanje stvari u mnogome koriste i optuženi, koji u medijima čak vode kampanje, poput Branimira Glavaša, da su samo branili svoju zemlju i da su žrtve političkih manipulacija, pristrasne međunarodne zajednice i slično. I kod presuđenja se kao olakšavajuća okolnost redovno uzima učešće u *domovinskom ratu*. Svojestvo učesnika u oružanom sukobu je element bića krivičnog dela, a učešće na jednoj od zaraćenih strana se ne može uzeti kao olakšavajuća okolnost, jer se na taj način paušalni doprinos pojedinca u ratu pretpostavlja zločinu koji je u tom istom ratu učinio i koji je utvrđen na osnovu objektivnih pravila sudskog postupka.

Loše sprovedene istrage i optuživanje bez realnog utemeljenja dovode do odugovlačenja glavnog pretresa, izvođenja dokaza u kasnijim fazama postupka kada je njihova dokazna snaga oslabljena (prepoznavanje predmeta krivičnog dela posle 15 godina u *slučaju Cerna*), i nemalog broja oslobađajućih presuda. Korigovanje postupanja županijskih sudova vrši Vrhovni sud RH preinačenjem i ukidanjem presuda u kojima postoje nedostaci. Međutim, ponovna suđenja vode odugovlačenju konačnog presuđenja i pravde za žrtve zločina te pravne sigurnosti za optužene koji se često nalaze u pritvoru. Zato je potrebno stvoriti preduslove da se pravda i istina dosegnu već u prvom koraku kada god je to moguće.

U pogledu onih postupaka koje sam lično pratio, a to su postupci za zločine u Osijeku, Medačkom džepu i Cerni postojala je otvorenost postupaka za javnost te dobra saradnja sa posmatračima suđenja, što je pohvalno. Međutim, izostaje interes medija za žrtve. Njih nema na suđenjima u publici. Njihova uloga je svedena isključivo na ulogu svedoka i to uglavnom zaštićenih pa ostaju samo brojevi bez identiteta. Često su bili neinformisani o toku postupka i samim tim uskraćeni da vrše prava koja im po zakonu pripadaju, a dešavalo se da su njihove interese neadekvatno zastupali punomoćnici. Stiče se utisak da neki od svedoka i nisu imali potrebu i želju da se njihov identitet štiti, ili je takva potreba naknadno prestala. S druge strane mere zaštite identiteta onih koji su pod tim uslovima svedočili su nekada nedovoljne, jer su ponašanjem ostalih učesnika u postupku ili sopstvenim izjavama otkrivali svoj identitet.

U krivičnom predmetu protiv optuženog Branimira Glavaša i dr. se jasno vidi koliko je sudska vlast inferiorna u odnosu na zakonodavnu i izvršnu vlast. Optuženi Glavaš, iako prvooptuženi u ovom predmetu, odlukom nadležnih saborskih tela se našao na slobodi, dok su ostali otuženici i dalje u pritvoru. To je dalo povoda u javnosti za otvorene špekulacije da je izlazak optuženog iz pritvora posledica političkog dogovora o formalnim i neformalnim oblicima saradnje njegove stranke sa aktuelnom vlašću. S druge strane, isti optuženi sprovodi kampanju u medijima, ali i na samom suđenju protiv lica koja su dovela do pokretanja krivičnog postupka protiv njega. U ovom postupku ne postoji potreban nivo procesne discipline, što već sada dovodi do toga da se u postupku nakon pet meseci nije odmaklo dalje od prethodnih pitanja i da su se optuženi javno izjašnjavali o sadržini dokumenata sa kojih nije skinuta oznaka tajnosti.

Koliko kvalitet suđenja zavisi od pojedinaca, odnosno predsednika veća, vidi se i u predmetu protiv optuženih Rahima Ademija i Mirka Norca. Ovaj postupak se sprovodi na visokoprofesionalnom nivou, kako u pogledu dinamike postupka, tako i u pogledu njegove sadržine. Predsednik veća mr Marin Mrčela krajnje objektivno i stručno vodi ovaj proces pa je tako bio u prilici da, dosledno sprovodeći zakon, štiti oštećene od njihovog punomoćnika, zatim svedoka optužbe od postupajućeg tužioca i sud od politizacije postupka koju su pokušali da nametnu branioci optuženog Norca. Na drugoj strani, upadljiva je indolentnost tužioca, koji nije pokrenuo istragu protiv neposrednih izvršilaca zločina u Medačkom džepu i ostalih lica u komandnoj strukturi, iako je tok dokaznog postupka ukazao na određene pojedince. Ostaje da se vidi šta će se desiti u budućnosti.

